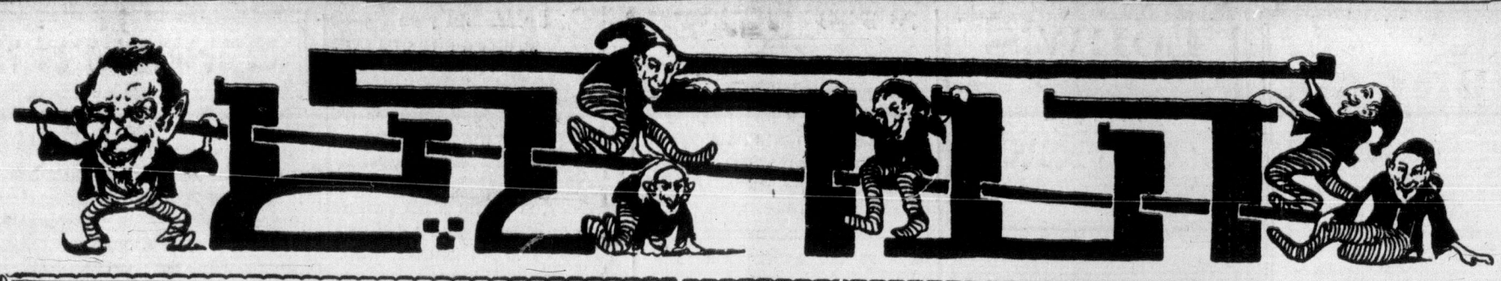

הגדה של טעאטער

אויסגעטייטשט פון בען געילינג.

אפאריזמען

פון וו. מענצער.

דער ארעמסטער מענש, איז דער וואס האט נישט זיין אייגענעם "איך".

* * *

א סך ארבייטען לטובת הכלל — כדי דער כלל זאל זיי טאן א טובה...

* * *

פאראן בעל פחדנים, וואס שרעקען זיך פאר פייער און פאר וואסער, דאך האבען זיי חתונה.

* * *

ווער עס קאן אמת'דיג ליבען, קען קיינמאל נישט האסען.

* * *

וואו עס שפילען געפיהלען, נויטיגט זיך נישט קיין ווערטער שפיל.

* * *

ווי ווייניג מצוות וואלט דער מענש געטאן, ווען עס ווייסט קיינער נישט פון זיי, נאר גאט.

* * *

פאראן ארויסגעבער, וואס האבען ליבער צו דרוקען יענעם — ווי זיך...

* * *

צוליעב פוסטען נעלט, קאן א פוסטע פרוי, צוברעכען א גאנצע פאמיליע.

א מאדערנער דאמאן

1

פון ערשטען מאמענט
ווען זיי האבען זיך באקענט,
האט די ליעבע געברענט
מעשה אינטעליגענט,

2.

געקומען גרייט
יונגעליים,
פארברענגט די צייט
ליכטיג, פארשייט —
הערמאן אין דער זייט.

3.

גענומען זיך שיטען
קליידער און היטען,
צאהלט מיט בייזען, מיט גוטען,
כאטש פארזעץ א פאס,
בקיצור: פארקראכען אין לאץ
— איצט זיצט ער אין מיטען.

קורץ געזאגט

איינער ארבייט און האט ניט,
איינער האט און ארבייט ניט.
איינער דענקט און זאגט ניט.
איינער זאגט און דענקט ניט.
איינער דאנקט און נעמט ניט.
איינער נעמט און דאנק ניט.
איינער לויפט און פאלט ניט.
איינער פאלט און לויפט ניט.
איינער גיט און האט ניט.
איינער האט און גיט ניט.
איינער טוט און רעדט ניט.
איינער רעדט און טוט ניט.
איינער דארף און נעמט ניט.
איינער נעמט און דארף ניט.

ער האט פארגעסען

דזשאדזש: — פארוואס האט איהר אייער פרוי ארונטערגעוואָרפען פון פערטען פלאָר?

אנגעקלאגטער: — איך האב פארגעסען.

דזשאדזש: — וואס הייסט?

אנגעקלאגטער: — מיר האבען גע־וואוינט אויפ'ן ערשטען פלאָר און איך האב פארגעסען, אז מיר האבען ארויפגע־מופט אויפ'ן פערטען.

ווען איך וואלט א הונט געווען

א קאלטער ווינט בלאזט און ברענגט די לייבער פון די וואס זענען געגוג באַ־קליידט....

אויף א באנק זיצט א מיטעל־יעהריגע פרוי איינגעהילט אין א פוטער קאוט. אויף איהר שוים זיצט א הינטעל אָנגע־טאן אין־ א פוטערנעם מאנטעלע. זי האלט איהם אין איהרע ארימס און שיצט איהם פון ווינט.

אויף דער צווייטער זייט זיצט א יונגע מיידעל, דאס פנים ברוין און בלוי פון קעלט, זי איז איינגעהילט אין איהר לייכטען יאקעל, עס קלאפט איהר א צאהן אין א צאהן. זי קוקט אויף דעם הינטעל וואס זיצט זיך געמיטליך אויף דער פרוי'ס שוים און זי טראכט: א, ווען איך וואלט א הונט געווען . . .

אין גאס..

(פון דער סעריע: א לעבען מאכען)
פון מרדכי שיען.

שטעהט א קריפעל איינגעבויגען
קוקט אויף אייך מיט זשעדנע אויגען,
איז מקנא ווער ס'מעג שטיפען, לאכען;
בעט ער נדבה פון אייך,
זענט איהר איהם חושד אז ער איז רייך . . .
ווייל דאס רופט מען היינט — א לעבען מאכען . . .

פול מיט קנייטשען איז איהר געזיכט,
פארקויפט זי לאנג שוין שבת־ליכט,
שרעקט זיך פאר איהרע הויז־זאכען;
געלאזט די קינדער אליין אין הויז,
טאמער ברעכט דארט א פייער אויס,
שעלט און פלוכט — דאס לעבען מאכען . . .

שרייט א איינגעלע: "ביליג פרויען",
"גוטע מעטשעס" — איהר מעגט מיר טרויען,
ביליג אויך פיעלע הויז־זאכען;
קומט אן פלוצים אן אויטאמאביל

— — — — — — — — — — — —

ווערט דאס איינגעלע איינגאנצען שטיל . . .
דארף ניט מעהר — קיין לעבען מאכען . . .

ק ד ש: — אידיש טעאטער איז אמאל געווען הייליג.

ו ר ח ץ: — מען פלעגט זיך וואַ־שען, איידער מען האט ארויסגערעדט א ווארט.

כ ר פ ס: — היינט האט עס די ווערט א ציבעלע!

י ח ץ: — מען שפילט קאָאָפּעראַ־טיוו, און מען טיילט זיך מיט קליינגעלט.

מ ג י ד: — יעדער מגיד ווערט א פיעסען שרייבער.

ר ח צ ה: — יעדער ניט געוואשע־ן.

מוציא: — זוכט ארויסצוציהען.

מ צ ה: — דעם פאר־ראַרטען ביסען פון מויל.

מ ו ר ר: — איז טאקע ביטער.

כ ו ר ך: — מען ברעכט זיך, מען מאכט קונצען.

ש ו ל ח ן ע ו ר ך: — און עס איז ניטא מיט וואס צו געהן צום טיש.

צ פ ו ן: — וואו באהאלט מען זיך.

ב ר ך: — פון די געבענשטע טאלאנטען.

ה ל ל: — וואס לויבען זיך אליין.

נ ר צ ה: — וואס ווילען זיי פון טעאטער?...

ה א ל ח מ א ע נ י א: — אוי איז דאס א ביטער שטיקעל ברויט!...

מ ה נ ש ת נ ה: — פאר וואס איז דער אידישער טעאטער אזוי פארעג־ערדט?

ע ב ד י ם ה י י נ ו ל פ ר ע ה: — ווייל מיר זענען קנעכט צו א סטאר סיסטעם.

מ ע ש ה ב ר ב י א ל י ע ז ר: — די מעשה איז, וואס די לייזער'ס, און עזור'ס און אפילו די חניניה'ס זאגען מבינות און אידישען טעאטער.

ב ר ו ך ה מ ק ו ם: — גלויבט דער אויבערשטער, ס'איז דא גענוג אנשי־קעניש אויפ'ן אידישען טעאטער.

ח כ ם: — דער סטאר, דער "סמארט גאי" וואס מיינט אז ער ווייסט מעהר פון אלעמען.

ר ש ע: — דער שלעכטער פיעסען שרייבער.

ת ם: — דער מענערזשער וואס מאכט זיך טאמעוואטע.

ו ש א י נ ו י ו ד ע ל ש א ו ל: — און דאס פובליקום וואס פרעגט אין גאנצען קיין קשיות ניט.

מ ת ח י ל ה ע ו ב ד י כ ו כ ב ו ם: — מיר האלטען נאך אלץ ביי די ערשטע שונד פיעסען.

ו ה י ש מ ע מ ד ה ל א ב ו ת י נ ו: — וואויל איז אין טעאטער דעם, וואס האט זכות אבות, ער דארף שוין קיין טא־לאנט ניט.

צ א ו ל מ ד: — געהט לערנט אייך בעסער א מלאכה.

ו י ר ד מ צ ר י מ א: — איידער ארומפאהרען אויף דער פראוויניץ.

ב מ ת י מ ע ט: — מיט ווייניג מיטלען.

ו י ר ע ו א ו ת נ ו: — איהר מוטשעט זיך און יענעם.

ו י ע נ ו נ ו: — איהר פארפיינינט אפילו דעם סופליאר.

ו נ צ ע ק: — ער מוז שרייען צו אייך מיט באנומענע קולות.

ו ו ו צ י א י נ ו: — און איהר שלעפט פראוא פונ'ם ארבעל.

ד ב ר א ח ר: — דער דבר אחר נעמט אלעס צו, ביד חזקה.

ד ם, צ פ ר ד ע: — און פאר די עקטערס בלייבט איבער מכות.

כ מ ה מ ע ל ו ת ט ו ב ו ת: — וואלט דען ניט געווען בעסער.

ד י נ ו: — ווען איהר זאגט נענוג!

מ צ ה ז ו: — די זעלבע מצה באקט מען אין טעאטער א גאנצען סעזאן.

ל פ י כ ך א נ ח נ ו ח י ב י ם: — מיר זענען נאך מחויב צו זאגען

ה ל ל ו י ה: — ס'איז גאר קיין בעסערס ניטא.

ב צ א ת: — דער אידישער טעא־טער האלט ביים אויסגעהן.

ש פ ו ד ח מ ת ד: — פארברענט זאלען ווערען די גוי'שע "טאקיס".

ל א ל נ ו: — מיר קענען צוליעב זיי קיין לעבען ניט מאכען.

ו כ כ ן ו י ה י ב ח צ י: — דערפאר שפילען מיר "טו פאר וואן"...

א ח ר מ י י ו ד ע: — ווער עס ווייס איינס, אויך ווייס צוויי, פרעגט מיך.

ח ד ג ד י א ח ד ג ד י א: — ס'איז די זעלבע פיעסע, נאר אנדערש געשלייפערט.

ת ם ו נ ש ל ם: — דער סעזאן איז שוין באלד געענדיגט.

(דא געהען אלע א טעצעל...)

היינטיגע דינסטען

מערי אין אָנגעקומען צו די באקמאנס פאר א דינסט. מיסעס באקמאן האט געטאנצט פאר שמחה. עפעס א קליינינ־קייט צו קרינען היינטיגע ציטען א גוטע דינסט?...

— עס וועט אייך חלילה ביי אונז גארניט פעהלען — האט די פרוי באקמאן געזאגט צו איהר. איהר וועט האבען א סך פרייע צייט. געהן וואו איהר ווילט און טאן וואס איהר ווילט.

אפגעווען א פאר טעג, האט מערי גע־לאזט וויסען איהר מאדאם, אז די צייהן טוען איהר וועה. פרוי באקמאן האט תיכף טעלעפאניש ארויסגערופען דעם דענטיסט און אפגערעדט מיט איהם, אז ער זאל זי היילען און טאן וואס נאר מען באדארף. דעם ביל ווע טזי שוין באצא־לען.

מערי האט גענומען געהן יעדען טאג צום דענטיסט פאר'שטר'ט טעג און וואַ־כען. אויף דעם סמך פלעגט זי שוין פון דענטיסט אריינכאפען זיך אלע מאל צו איהרע פריינדינס און אראפקומען ערשט דאן, ווען דער דינער איז שוין געווען פון לאנג פארטיג.

מיסעס באקמאן האט נאטירליך אלץ אליין געטאן, געבאקען, געקאכט, געוואַ־שען און אלץ מיט צופרידענהייט, ווייל זי האט געמיינט אז זי האט שוין א גוטע דינסט.

אבער איינמאל אין א פריהמארגען האט מערי שטארק אָנגעקלאפט אין דער מאדאמ'ס בערדרום און געמאלדען, אז אין א וואך ארום, ווען דער דענטיסט וועט פארטיג ווערען מיט איהרע צייהן פאר־לאזט זי איהר דזשאב.

— פארוואס עפעס? — האט פרוי באקמאן אין פארצווייפלונג א פרעג גע־טאן — זענט איהר דען ניט צופרידען? איך טו דאך זעלבסט די גאנצע שטוב־ארבייט?...

— אט, אט דערפאר טאקע נעה איך אוועק, מאדאם. איהר טוט טאקע אלץ אין הויז, אבער ניט אזוי ווי מיר גע־פעלט...

צער בעל היים

אן עלטערע פרוי מיט גאלדענע אויי־גען גלעזער, א גרויסען שנור פערעל אויפ'ן האלז ווארפט שטיקער ברויט פרוי־שע פאר די וועווריקעס און טויבען.

ניט ווייט פון איהר אונטער א גרוי־סען בוים שטעהט א מאן אן אויסגעהוג־גערטער, ער קוקט מיט זשעדנע בליקען אויף דעם קעיק. די וועווריקעס און טויי־בען...

און אט איז פון דער פרוי'ס האנט ארויסגעפאלען א גרויסער שטיק קעיק, דעם מאנ'ס אויגען האבען אויפגע־פלאמט... בליץ שנעל האט ער א שפרונג געטאן, די טויבען און די וועווריקעס זע־נען פון שרעק זיך צולאפען. ער האט א כאפ געטאן דאס שטיק קעיק און איז אוועק...

אט ווי פארדארבען די מענשליכע נאטור איז, — טראכט מיט פארדרוס די צער בעלי היים'ניצע און פארלאזט דעם פלאץ . . .

די גאדעל

פון אהרון יעלים.

א גאדעל אהער, א גאדעל אחין,
ס'נייהט דער שניידער, ס'שטעפט די מאשין,
א שטאך אין לייזענט, א נייה אין זייד,
און ס'ווערט פון סחורה א פארטיג קליד.

ס'קוקט מיט גדלות דער גאדעל'ס אויג,
אין טאקט מיט דער שפיז שארף אין קלייד,
פליסטערט א געזאנג שטיל אהן געשריי,
אויב איך וויל, איז ניטא קיין געניי.

א שטאך אהער, א שטאך אהין,
ס'נייהט דער שניידער, ס'שטעכט די מאשין,
א טוק מיט'ן געזעל, א טוק מיט'ן אויג,
און ס'ווערט מיט דער גאדעל, פארטיג א קליד.

שפריצען

— פון —
יהושע זינגער

צווישען די "מכירת חמץ" אנאנסען, האט איינער פון אונזערע טאראנטער רבנים, צו זיין אדרעס אויך צוגעשטעלט זיין טעלעפאן נאמבער.

וועל, רבי, אויב איהר זענט שוין יא אזא חכם, און ווילט אויסנוצען די קונצען פון דער טריפה'נער ציוויליזאציע, דאן זייט זשע א ספארט און מאכט עס אנ־שטענדיג, עס זאל זיין אי שעהן פאר גאט, און אי גוט פאר ביזנעס!

וואס טויג אייך קויפען חמץ דורכ'ן טעלעפאן אין ריטייל, לאהרים? קויפט עס בעסער אין האלסייל! דינגט אפ א סטיישען, און בראדקאסטט אויף דער ראדיא, אז איהר קויפט אפ דעם חמץ!

* * *

איך האב א בעקאנטען פריינד, א שטיקעל קלאוקס־מאנופעקטשורער, און ער פון די ריכטיגע באסעס, קיין ארבייט קען זיך ביי איהם לאנג ניט האלטען. לאדעט ער מיר איין, איך זאל קומען צו איהם היינטיגען פסח אויף א פארטי, ער מאכט א יוביליי־פייערונג פאר זיין פרעסער.

"אייער פרעסער ארבייט שוין ביי אייך פינף־און־צוואנציג יאהר?"

"ניין, ער איז דער פינף־און־צוואנ־ציגסטער, דאס יאהר!"

* * *

אונזערע היינטיגע חמנ'ס זיינען גרעסער ווי אמאליגע. פרעה'ס גרעסער ווי אמאליגע, אפילו די ווי'תא'ס זיינען אויך גרעסערע ווי אמאליגע. — נאר אונזערע היינטיגע בעפרייער די משה'ס? שטראף מיר ניט גאט! אוי האבען מיר משה'ס!

* * *

איך בין אריין צו מיינעם א בעקאנ־טען, און איהם געטראפען זיך ארויסקלינגען מיט זיין פרוי, פרעג איך איהם: מיסטער פילים, איהר האט נאך ניט געענדיגט אייער פאראכטאגעדיגען קריעג?"

אה, ניין!" זאגט ער, יענער איז שוין לאנג געענדיגט, שוין געווען נאך צוויי אנדערע נייע קריגעריין, און דאס איז שוין דער דריטער!"

* * *

שרייבט אונז א בריעף א אייד לעהרער פון אידישער שולע, און מיט מעגליכקייט, מיר זאלען איהם זאגען, ווי מען טייטש אפ כורך אויף אידיש

גאנץ פליין, אדער ווי איהר זאגט נאר פשוט: א אידישער־סענדוויטש!

* * *

אין שיקאגא איז אן אקטריסע אריין צו א לאיער און געפרעגט, אויב ער קען פאר איהר ארויסקריגען א גט פון איהר מאן.

"געוויס! אויב איהר וועט נאר גוט באצאהלען."

"וויפיעל איז עס דער גוט באצאהלען?"

"פינף הונדערט דאלאר".

"ניט ביי מיר!" רופט אויס די אקטריסע, "איך קען פאר צעהן דאלאר איהם האבען געשאסען!"

* * *

איינער פון די גרינדער פון סטענדערד טעאטער דערצעהלט, אז ווען מען האט גענומען בויען דעם טעאטער, האט מען אונטער דעם פאנדיישאן־שטיין, ארונטער־געלייגט דריי אידישע פיעסען.

מען קען ניט זאגען, עס איז געווען זעהר א שעהנע אידעע, אבער פאר וואס נאר בלויז איינציגע דריי?

* * *

"דו ווייסט מיין טייערער", זאגט די יונגע ווייבעלע צו איהר באלעבעסיל, "דו טארסט ניט פארלאנגען, אז איך זאל זיך אפזאגען, פון אלע מיינע מיידעלשע גע־וואוינהייטען מיט אמאל!"

"אה, חלילה, דארלינג, דו קענסט זיך נעהמען ביי דיין פא די ספענדיג־מאן אלע וואך, ווי לאנג דו אליין ווילסט!"

* * *

קלוירק: קענט איהר מיר ערלייבען נעהמען א וואך וואקיישאן, ווייל איך געה חתונה האבען.

באס: מיר שיינט, אז מיט א יאהר צוריק, האט איהר געבעטען א וואך וואַ־קיישאן, און אויך דאן געזאגט, אז איהר געהט חתונה האבען?

"יעס, אבער היינטיגס מאל, איז עס אומגליקליכערווייזע, ליידער אן אמת!"

* * *

אויף קאלעדזש סטריט, איז א איד מיט זיין קאר אריינגעפאהרען אין גרויסען טראק, צושמעטערט די קאר, און זיך אליין אויך גוט צוהרג'עט.

ליגענדיג אזוי אויף דער ערד, געהט צו איהם צו אן אלטע גוטע פרוי, און פרעגט מיט סימפאטיע: איך גלויב, אז איהר פאהרט דעם ערשטען מאל, מיסטער?

"אה, ניין, איך גלויב אז דאס איז דער לעצטער מאל!"

* * *

"איך וואלט מיר געוואונשען", זאגט די מאסייטי־ליידי צו איהר מאן, צו וואוי־נען אין אזא אפארטמענט, ווי אט דער פייפער שרייבט, אז אלעס ווערט געטאן, מיט בלויז א טאטש פון א באטאן!"

"און איך וואלט מיר געוואונשען", זאגט דער מאן, "צו טראגען העמדער, וואס מען דארף קיין באטאן טאטשען!"

הימעל שטערן, ערדען טרערן

פון אבעלע.

הימעל, הימעל,
גרויסער הימעל,
אין וועמעס שוים
גאט כאפט א דרימעל
איך בעט דיך
זאלסט מיך הערען,

און ניט פאראיבעל האבען
אויף דעם וואס איך
וועל דיר זאגען . . .
דו ביזט שטאלץ
אויף דיינע שטערן
אויף זייער וואונדער,
אויף זייער פראכט,
אויף דיינע מיליאנען
זילבער אויגען,
וואס פינקלען, לייכטען,
אין דער נאכט.
נו, איך בעט דיך
זאלסט מיך הערען
וואס איך געה דיר
דא ערקלעהרען,
אויך, אויף דער ערד,
האב אויכעט שטערן,
פיעלע שטערן
פון גרויסען ווערטה...
טעאטער שטערן,
פעדער שטערן,
רעדנער שטערן,
קיבעצארניע שטערן,
פינאנץ שטערן,
דיפלאמאטען שטערן,
שטערן, שטערן,
ווי די בערען . . .
און מיינע שטערן
האלטען זיך אלץ
אין איין מעהרען
ווי די זאמד ביים ים,
און איין שטערן
זוכט דעם צווייטען
צו פארצעהרען,

דערטרינקען אין
א לעפעל סם . . .
יעדער פלאג
און יעדער פורציע,
יעדער בלאפער,
יעדער כלאפ,
פוסטע הארץ
און פוסטע קאפ
וועט אייך אויף
נאמנות שווערען,
אז ער איז
ערד און הימעל'ס
גרעסטער שטערן . . .

הימעל, הימעל,
מענסט מיך הערען,
מיינע שטערן
גרעסער זענען
פון דיינע שטערן . . .
כשוף־ליכט
האט גאט געגעבען
דיינע אויגען,
איך מיין דיינע שטערן,
נו, קאנען זיי דאך
זיך ניט העלפען . . .

וואריים געגען
געטער־ליכט
קאן מען זיך
דאך ניט ווערען . . .
אבער מיינע שטערן
פינסטער זענען
ווי די נאכט . . .
און זיי שיינען
און זיי לייכטען . . .

מיט טעאטער
גלאנץ און פראכט . . .
הימעל, הימעל,
גרויסער הימעל,
מענסט דעם אמת הערען,
ס'איז א גרויסער
אונטערשיעד פאראנען
צווישען מיינע
און דיינע שטערן . . .
ביי דיר, למשל,
מוז א שטערן
זיין א שטערן
ביי מיר, פארקעהרט,
קאן יעדער לץ
א שטערן ווערען . . .
דו האסט ביינאכט בלויז
דיינע שטערן
און איך ניט ביי טאג
און ניט ביינאכט
קאן פון מיינע
פטור ווערען . . .
נעמען שיינען
דיינע שטערן
נעהמט אין די הימעלן
ליכטיג ווערען,
נעהמען אבער שיינען
מיינע שטערן
נעהמט מיין לעבען
חושך ווערען . . .
מיינע שטערן
פון מיר זיך נעהערען,
זיי טוען מיך פארצעהערען,
און איך קאן זיי

דאס ניט פארוועהרען
און איך קאן זיך
נעגען זיי ניט וועהרען . . .
א סוף א בייזען
זאלען האבען
מיינע שטערן . . .

זאג מיר

פון א. ז.

(געווידמעט די וואס וועלען דענקען אז זיי מיין איך...)

ביזט שטאלץ
דו יאלד,
אויף דיין ווייב,
דיינע קינדער,
דיינע פריינט,
אויף דיין פארטיי,
אויף דיין לאנד,
איהר ארמיי און פלאט,
קונסט און קולטור,
אויף דיין טעמפעל,
אויף דיין גאט,
נו, זאג מיר,
זענען זיי
אויך שטאלץ
אויף דיר,
בו איביאט?...

צו פארהיטען
אייער קינד'ס געזונד
מוזט איהר זעהן, אז דער מאגען זאל ביי איהם זיין אין אָרדענונג.
עכם־לאכם
(אין ענגליש EX-LAX)
איז א ריינער, געשמאקער און אומשעדליכער טשאקאלאד אפפיהר־מיטעל, וועלכער איז שוין אויסגעפרואווט גע־וואָרען פון מיליאָנען פאמיליעס מיט'ן בעסטען ערפאלג. מען קען עס געבען אפילו צו דער קלענסטער בייבי מיט אבסאלוטער זיכערהייט.
אין אלע דראג סטארס.